

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 594 sahifa,
27-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Формирование здоровьесберегающей образовательной среды в начальной школе в условиях инклюзии.....	10
<i>Тургунова Нилуфар Абдусаломовна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tez va aniq hisoblash ko'nikmalarini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	16
<i>Dehqonova Maxliyoxon Shuhratjon, Musinjonova Dildoraxon Mahmudjon</i>	
Научно-педагогический анализ методов математического моделирования: численные и аналитические подходы в обучении студентов.....	19
<i>Мусурмонова Маъмура Оман кизи, Жураева Феруза Бахтиёр кизи, Сарсенбаева Мархабо Шадибековна</i>	
Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy moslashuvini rivojlantirish texnologiyasi.....	26
<i>Turdimurodova Muazzam Muzaffarbek qizi</i>	
M. Tvenning "Tom Soyerning boshidan kechirganlari" romanida bolalar obrazining tasviri masalasi.....	29
<i>Sattarov Farrux Nuridinovich</i>	
Pedagogik dasturiy vositalar yordamida dars sifatini oshirish.....	35
<i>D. K. Ibadullayev</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning kasbga qiziqishlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati.....	41
<i>Isabekova Dilafruz Shermirzayevna</i>	
Молодёжь Узбекистана в системе политических процессов.....	46
<i>Юсупова Элеонора Фердинандовна</i>	
Математика o'qitishda zamonaviy yondashuvlar: vaziyatli tahlil va amaliy samaradorlik.....	51
<i>Matyaqubova Nazira Hikmat qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning pedagogik mahoratini sun'iy intellekt texnologiyalari asosida rivojlantirishning metodik modeli.....	54
<i>Choriyev Olmosbek Baxriddin o'g'li</i>	
Fan va tilni integratsiyalashgan holda o'qitish (CLIL).....	60
<i>M. D. Boynazarova</i>	
Оптимизация показателей сердечного цикла у спортсменов при хроническом физическом перенапряжении посредством фармакологической поддержки.....	63
<i>Нормуратов Абдулла Саппарович</i>	
Chidamlilikka yo'naltirilgan sport turlarida uglevod va energiya almashinuvini farmakologik korreksiyasi....	67
<i>Normuratov Abdulla Sapparovich</i>	
O'quvchilarga dutor ijrochiligini o'rgatishning pedagogik yondashuvlari.....	70
<i>Sa'dullayev Og'abek Abdurashid o'g'li, Nazirullayeva Nodira Akmal qizi</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktablarida individual va jamoa mashg'ulotlarini tashkil etish mexanizmlari (cholg'u ijrochiligi misolida).....	74
<i>Omonova Charos Baxodir qizi</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarining o'quv-biluv faoliyatini motivatsiyalashda interfaol metodlardan foydalanish.....	79
<i>Saidova Zulfizar Norbobo qizi</i>	
O'qituvchining kognitiv egizagi (Digital Twin): sun'iy intellekt yordamida individual pedagogik uslubni modellashtirish.....	83
<i>Kuchkarova Feruza Qambaraliyevna</i>	
Abdusamad Boboxo'jayev rahbarligida tarix va arxeologiya institutining rivoji: 1964-yilgi arxiv hujjati misolida.....	91
<i>Abdullayev Botir Jabbor o'g'li</i>	
Maktab o'quvchilarining musiqiy idrokni shakllantirishning ijtimoiy va didaktik zarurati.....	93
<i>Abdumannan Maxammatov</i>	
"Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kalokagatiyani rivojlantirishning KAMOL modeli asosidagi pedagogik texnologiyasi".....	97
<i>Abdurahmonova Dilorom Jovliyevna</i>	
Morphological Structure and Word Formation of Ecotourism Terminology: A Cross-Linguistic Analysis With Reference to the Uzbek Language.....	104
<i>Absamatova Charos</i>	

Fizika fanini o'tqitishda masalalar yechishning ilmiy-metodik ahamiyati	107
<i>Akmal Mustafoyev Isaqulovich, Munajat Mustafoyeva Oltibekovna</i>	
Kasbiy yo'naltirilgan ingliz tili darslarida metakognitiv strategiyalar asosida akademik nutqni rivojlantirish..	111
<i>Allamuratov G'ofur Ashurovich</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalarning mayda qo'l motorikasini rivojlantirish metodikasi	116
<i>Amanova Albina Dexqon qizi</i>	
Psychological Approaches in Teaching English in Preschool Education and their Effectiveness	120
<i>Berdiqulova Zamira Albertovna</i>	
The Role of Family, Education, and Community Systems in Shaping Individual Psychological Well-Being.	124
<i>Dilbar Abdullayeva Ubaydullayevna, Iroda Panjiyeva Khayitovna</i>	
Nomoddiy madaniy merosning talaba-yoshlarni yuksak ma'naviyatli shaxs sifatida tarbiyalashdagi ahamiyati.....	127
<i>Erboyev Suxrob Abdusalomovich</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida inson resurslarini boshqarishda muvozanatlashgan ko'rsatkichlar tizimidan foydalanishning nazariy asoslari	131
<i>Gulmira Jumanova</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini o'stirishda badiiy adabiyotning dolzarbligi	135
<i>Hasanova X. Z.</i>	
Gospital ta'lim sharoitida ona tili fanini o'qitishda raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi	139
<i>Hikmatov Bobobek Saydulloyevich</i>	
ASB bo'lgan bolalarda sensor buzilishlarning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishga ta'siri	142
<i>Isaxanova Oybarchin Abduraxim qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda kommunikativ faoliyat samaradorligining pedagogik mexanizmlari	146
<i>Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna</i>	
David haykali ko'z bo'lagining qalamtasvirini bajarish usullari.....	149
<i>Mo'minov Baxtiyor Karamatovich</i>	
Ta'limda fanlararo integratsiyadan foydalanishning pedagogik va psixologik asoslari	154
<i>Oblakulova Nodira Abduvali qizi</i>	
Ellipslarni tasviriy san'at va muhandislik grafikasida yasash metodikasi.....	160
<i>Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich</i>	
Kommunikativ strategiyaning yuzaga kelish omillari	170
<i>Normaxmatova Feruza Ruziboyevna</i>	
Umumta'lim maktab musiqa madaniyati darslarida raqamli texnologiyalardan foydalanish muammo va yechimlari	174
<i>O'rishboyeva Xumora O'rol qizi</i>	
Maktabda jismoniy tarbiya darslarida futbol elementlaridan foydalanib 10-11 yoshli bolalarda tezkor-kuch qobiliyatlarini rivojlantirish uslubiyati	177
<i>Qurbonbayeva Maftuna G'ayrat qizi</i>	
Maktabda darsdan tashqari futbol to'garaklarida o'quvchilarning tezkor-kuch qobiliyatlarini takomillashtirish	182
<i>Ro'ziboyeva Fotima Quadrat qizi</i>	
Matn ustida ishlash samaradorligini baholash mezonlari	187
<i>Sadarova Nilufar</i>	
Neyroestetik stimulning yosh dinamikasidagi roli: kognitiv emotsional sferani qayta tashkil etish mexanizmlari.....	193
<i>Salaxidinova Xolida Xaliljonovna</i>	
Kasbiy ta'limda o'quvchilarning psixologik va axloqiy sifatleri	198
<i>Salomov Abdurasul Axmadovich</i>	
Funksiyaning hosilasi yordamida o'sish va kamayish oraliqlarini aniqlash metodikasi	201
<i>Sherzad Eshjanovich Bekchanov, Shohida Sadullaevna Ziyadullaeva, Abdusalom A. Xudoyberdiyev</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishda psixologik treninglarning nazariy va amaliy asoslari.....	205
<i>Sojida Safarova Saxadin qizi</i>	
Destruktiv xulq-atvor psixologik va pedagogik qarovsizlik oqibati sifatida.....	207
<i>Umirzoqova Shodiya Lutfullo qizi</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish	210
<i>Xoldorova Mashxura G'ulomovna</i>	

Роль антиоксидантной системы в повышении работоспособности спортсменов	214 Нурбаев Бахтиёр Ширинович
Shaxs irodaviy sohasini rivojlantirishning psixologik determinantlari.....	217 To'ychiyeva Shoyista Jumabayevna
Ta'lim jarayonida va talabalarning mantiqiy tafakkurini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	223 X. Xalilova, N. Niyazova
Optimization of Periodontal Disease Treatment Tactics in Patients With Chronic Hepatitis C After Achieving a Sustained Virological Response	227 Makhmudova Ujiloy Bakhtiyorovna
Pathogenetic and Clinical Rationale for the Prevention and Management of Periodontal Diseases in Workers Within Dust-Hazardous Environments	230 Turumova Marjona Bakhodirovna
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining boshqaruv faoliyati va kasbiy madaniyati	233 Imamova Nilufar Zabiyyulla qizi, Soloyeva Rayhonoy Ravshanbek qizi
Pedagogika oliy ta'lim muassasalarida integratsiyalashgan ijodiy muhitni tashkil etishning ilmiy-metodologik asoslari	236 Sultanov Xaytboy Eraliyevich
Ma'naviy-ma'rifiy faoliyat orqali o'smirlarda huquqbuzarlik profilaktikasining pedagogik asoslari	241 Umarov Qobiljon
Maktab o'quvchilari orasida kiberbulling profilaktikasi yo'llari	245 Jannazarova Juldizxan Alliyar qizi
Kimyo ta'limi jarayonida kreativ yondashuv asosida kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	250 Allaberdievna Zebinisobegim Ismoiljon qizi
Universality in Phraseological Units in English, Dutch and Uzbek	253 Khaydarova Guzalkhon
Texnologik ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanishning o'quv samaradorligiga ta'siri: universitet darajasida istiqbollar	256 Musurmonova Ma'mura Oman qizi, Berdiyeva Gulnoza Rizoqulovna
Chet el va mahalliy tajribalarda muhandislik musobaqalari samaradorligi	261 N. Nomozova, A. Muxamadiyev
Autizm spektri buzilishlarining klinik-pedagogik xususiyatlari va ularni korreksiyalashning ilmiy asoslari.....	267 Polatova P. M., Polvonova Kishchan Ravshanovna
Tenglamalar ildizlarini aniqlashda vatarlar usuli va python dasturiy modeli	272 Rizayeva Bahoroy Jahongir qizi
Algebra fanini o'rganishda talabning xatolarini tahlil qilish va ularni bartaraf etish usullari	277 Zaxiriddinova Shahlo Zahiriddin qizi, Norboyeva E'zoza O'tabek qizi, Oqbutayeva Sumbula Normuhammad qizi
Интегрированный подход как основа развития русской связной речи иноязычных студентов неязыковых специальностей	280 Бозорова Хулкар Одинакуловна
Оптимизация трудовых отношений в системе общего среднего образования на основе HR-менеджмента: эмпирический анализ.....	284 Турикова Лазокат Машрабовна
Pedagoglarning huquqiy maqomi hamda global kompetensiyalar bilan bog'liq muammo va yechimlar	296 Javohir Baxtiyorovich Shukurov
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida og'zaki nutqni rivojlantirishning kommunikativ yondashuv asoslari	305 Holikulova Feruza Xasanovna
Talabalarda internet va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanishning agressiv xulq-atvoriga ta'siri	309 Tosheva Sayyora Raxmonqulovna
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning nazariy asoslari	314 Nurmatova Iroda Toxtasinovna, Qutlimuratova Dilnoza Oybek qizi
O'quv materiallarini didaktik prinsiplar asosida bayon qilishning nazariy-amaliy asoslari	318 Turdiyeva Navruza Sheraliyevna
Raqamli va globallashtirilgan muhitda maktabgacha yoshdagi bolalarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarini rivojlantirish	323 Avazova Xidoyat Zafar qizi

Boshlang'ich sinf o'qish darslarida badiiy asar tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish orqali o'quvchilar nutqini boyitish ("Bog'bon va nihol" rivoyati misolida).....	327
Normurodova Nigora Abdusattorovna, Abduxalilova Mohinur To'raqul qizi	
Qoraqalpog'iston cho'l yaylovlarning holatiga katta qumsichqonlar ta'sirini baholash.....	331
Adilbayeva Genjexan	
O'zbekiston zaminida uyg'onish - renessans hodisasining yuz berishi: shakllanishi, musulmon va insoniyat dunyosi taraqqiyotidagi o'rni	335
Choriyev Mirjalol Baxtiyor o'g'li	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining ekologik kompetentligini badiiy-loyihaviy faoliyat orqali rivojlantirish metodikasi	340
Istamov Zavqiddin Sa'dulloevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida fonetik kompetensiyani rivojlantirish orqali orfografik va orfoepik bilimlarni shakllantirish.....	344
Mamasidikova Naima Toxirjon qizi	
Talabalarning mustaqil o'qish va o'rganish kompetensiyalarini rivojlantirishning metakognitiv aspektlari.....	348
Mirsobitova Parvina Bahodir qizi	
Sun'iy intellekt vositasida talabalarning axloqiy-estetik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari ..	351
Muminov Zokir Sharop o'g'li	
Ta'lim muhitining o'quvchilarning emotsional holatiga ta'siri.....	354
Nurmatov Nurhayot Nurziyat o'g'li, Otaqurbonbova Nigina Rustam qizi	
STEAM yondashuvi asosida o'simliklar fiziologiyasi fanida o'quv mazmunini didaktik qayta tashkil etish xususiyatlari.....	358
Xoliqulova Gulchehra Alimardon qizi	
Особенности развития эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста.....	363
Мирзаева Наргиза	
Inklyuziv ta'limni tashkil etishning pedagogik asoslari.....	367
Abdanbekova Nilufar Rixsiyevna	
O'qituvchining pedagogik mahoratini takomillashtirish va uni rivojlantirish omillari.....	370
Ismailova Shaira Ferdausovna	
Maktab o'quvchilarida o'zini o'zi tarbiyalashni shakllantirishning pedagogik asoslari (8–9-sinflar asosida)..	373
Norxo'jayeva Lobar Nuriddin qizi	
Inkluziv ta'limda pedagoglarning mahorati va pedagogik innovatsiyalar.....	378
Raxmonova Gullola Shavkatovna	
The Impact of Collaborative Writing Activities on EFL University Students' Essay Writing Skills: A Classroom-Based Study.....	382
Shovkieva Munisa Shonazar kizi	
ChatGPT va generativ AI vositalarining o'quv jarayonidagi didaktik imkoniyatlari.....	386
Sotivoldiyev Shohruhmirzo Abdumalik o'g'li	
O'qituvchi shaxsining pedagogik etikasi va kasbiy madaniyati.....	390
Sultonova Nargiza Nigmatovna	
Raqamli transformatsiya sharoitida talabalarning media savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	393
Zaxiriddinova Shaxlo, Nurova Manzura, Murodova Fayoza	
Talabalar matematik tafakkurini rivojlantirishda analizdan masalalar yechish strategiyalari	397
Zaxiriddinova Shaxlo, Tufliyeva Roziya, Ismatullayev Javohir	
Роль социальной компетенции в процессе интенсивного когнитивного развития.....	402
З. Ф. Азизова	
Роль научного знания в повышении качества образования	406
Сагатова Диёра Абдулазиз кизи	
Методы использование информационных технологий в научном исследовании качества образования в ВУЗе.....	409
Уразова Марина Батыровна, Туленова Карима Жандаровна, Генжебаева Кундуз Саламат кызи	
Академический стресс и формирование механизма "самообвинения" у студентов.....	412
Хошимова Дилорам Анваровна, Немаджанова Наргиза	
OTM, mahalla va oilalarda barqaror ma'naviy-axloqiy muhitni takomillashtirish tizimi.....	416
Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich, Abdilaxatov Zafar Abdigapirovich	
O'smirlar deviant xulq-atvori shakllanishida ijtimoiy tarmoqlarga qaramlik bosh omil sifatida.....	421
Olloberdiyeva Buoysha Baxromjon qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Oliy ta'limda tasviriy va amaliy san'at integratsiyasining zamonaviy pedagogik metodlari (Buxoro amaliy san'ati misolida).....	426
	Abdullayev Suxrob Sayfullayevich	
	STEAM texnologiyalari va uning qo'llanilishi	431
	Atenov Jandarbek Dayrabay o'g'li	
	Deviant xulq shakllanishining biopsixologik faktorlari.....	435
	Ro'ziqulova Sevinch Ubaydullo qizi, Tohirova Go'zal Davronbek qizi	
	Эмоциональная устойчивость как психологический фактор развития профессиональной компетентности будущих педагогов	438
	Рафиев Фарход Акилович	
	Pedagog kadrlarni innovatsion faoliyatga tayyorlashni boshqarish tizimini takomillashtirishning metod va mexanizmlari.....	441
	Aziboyev Shuhrat Olimovich	
	Bola nutqi buzilishlarining psixologik sabablari.....	445
	Xadicha Kamalova, Ziyodullo Elov	
	O'quvchilarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish orqali tanqidiy fikrlash va mustaqil o'qish ko'nikmalarini shakllantirish	449
	Xolmatova Sabohat Ilhomovna	
	O'qish savodxonligi darslarida xalqaro baholash tadqiqoti topshiriqlaridan foydalanish	453
	Boychayeva Sharifa Saidkulovna	
	Формирование иноязычной коммуникативной компетенции с помощью задания "диктоглосс"	458
	Касымова Феруза Суннатовна	
	Ta'lim paradigmalarining evolyutsiyasi va zamonaviy tendensiyalari	463
	Abdug'aniyeva Shaxzoda Shuxrat qizi	
	O'qish savodxonligi darslarida badiiy va ilmiy-ommabop matnlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	467
	Ostonova Madina Furqat qizi	
	Milliy cholg'u sozlar va ularning o'ziga xos xususiyatlari	471
	Raimjonov Sunnatulla O'ktamovich	
	Forsayt pedagogikasi asosida talabalarning kreativ va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning amaliy jihatlari	475
	Dushaboyeva Dinara Bahrom qizi	
	Sun'iy intellekt yordamida individual o'qish yo'nalishini yaratish	479
	Irgasheva Madina Irgashovna	
	Ahmad al-Farg'oniyning hayot yo'li va ilm-fanga qo'shgan hissasi	484
	Temirov Nabijon Solievich, Mo'sajonova Gulxumor Abduhalim qizi	
	Data-Driven yondashuv asosida o'quvchilarning jismoniy rivojlanishini monitoring qilish va prognozlash modeli	487
	Valiyev Jasurbek Saydullo o'g'li	
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim berishga tayyorlash mexanizmlari	491
	Axmedova Orzigul Tulqinovna	
	Mustaqil ish – ta'lim sifatini oshirish mezonidir	498
	Erkayev Elmirza Temirovich	
	Kasbiy tayyorgarlik jarayonida talabalarda kreativlikni rivojlantirishning psixologik shartlari.....	503
	Qobulov O'mirbek Azamat o'g'li	
	Kiberbullin onlyn tahdid va uning o'smir xulq-atvoriga ta'siri	509
	Saloxiddinova Xumora Mamamrayim qizi, Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi	
	Yosh voleybolchi qizlarning muvozanat saqlash qobiliyatini oshirish	514
	Saparboyeva Muhayyo Farhod qizi	
	Talabalarda kasbiy kreativ kompetensiyalarini shakllantirishni psixologik pedagogik jihatlari.....	517
	Tohirova Go'zaloy Davronbek qizi, Sharipova Feruza Xo'jamurod qizi	
	O'quv bilish faolligi tushunchasining pedagogik-psixologik mohiyati.....	520
	Sattarova Gulinoza Salim qizi	
	Voleybol sport turini o'rgatish va uning mohiyati.....	523
	Turg'unov Baxtiyor O'rolovich	
	Malakali sportchilarni texnik tayyorgarligiga zamonaviy texnologiyalardan foydalanish yo'llari	526
	Eryigitov Dilshod Xolboyevich	
	Digitalization as a Driver of Inclusive Education: Enhancing Accessibility, Equity, and Learning Outcomes	529
	Muhabbat Nazaraliyevna Toshmurodova	

Digital Transformation of HRM in Higher Education: Evidence from Uzbekistan	534
D. Umirova	
Bo'lajak logopedlarni og'ir nutq nuqsonli bolalar bilan ishlashga tayyorlashning integrativ metodikasi	538
Achilova Sevara Djasirkulovna	
Refleksiv o'qitish texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari.....	542
Uzoqboyev Xojiakbar Qobuljon o'g'li	
Dasturlashtirilgan ta'lim vositalari asosida bo'lajak muhandislarning mustaqil ta'limini tashkil etish metodikasi.....	546
Sharipova Nodira Ilxom qizi	
Digital Platforms and Tools Used in Engineering Education (Solid Edge, Solidworks, Fusion 360, ETC.) ...	552
Umirov Ilkhom Iskandar ugli	
Kognitiv og'ishlar va fanatizm: nazariy tahlil va talabalar o'rtasida empirik tadqiqot	556
Shohruh Shodiboyev	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kognitiv-pragmatik kompetensiyalarini rivojlantirish bosqichlari...	562
To'rabekova Aziza Mirzabek qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ta'lim olish kompetensiyalarining psixologik asoslari	566
Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi	
Boshlang'ich tayyorgarlik guruhida umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlik nisbatining ilmiy asoslari.....	572
Eshpulatov Jamshid Nuraliyevich	
Talabalarda stress va motivatsiya o'rtasidagi munosabat.....	577
Saidakbarova Nigora Abduraxim qizi	
Talabalarni ijtimoiy-pedagogik faoliyatga tayyorlash mazmunining nazariy-metodologik asoslari	583
Amonov Mirjon Namozovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kognitiv rivojlanish bosqichlari	587
Raxmonova Shaxrizoda Laziz qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida so'z boyligini oshirishning pedagogik-psixologik muammolari yuzasidan mulohazalar	590
Shaxnoza Allaberganova	

BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QUVCHILARIDA SO'Z BOYLIGINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MUAMMOLARI YUZASIDAN MULOHAZALAR

Shaxnoza Allaberganova
Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Maqolada bola maktabga kelguniga qadar oila muhitida va maktabgacha ta'lim muassasalarida qiziqishlari hamda ehtiyojlarini ifodalash uchun zarur bo'lgan so'zlarni gap tarkibida turli shakllarda qo'llash namunasini o'zlashtirgan bo'lishi zarurligi haqida so'z boradi. Ma'lumki, bolalarning nutqiy arsenalida maktabda o'rganiladigan yangi tushunchalarni, fikrlarni hamda maktabga kelgan kunidagi hissiyotlarini ifodalash uchun so'z zaxirasi yetarli darajada bo'lmaydi. Bu borada maktab oldida turgan eng asosiy vazifa o'quvchilarning atrof-olam haqidagi tasavvurlarini kengaytirish asosida ularning lug'at boyligini oshirish, nutqi va tafakkurini, mantiqiy fikrlashini rivojlantirishdan iborat ekanligi tadqiqot markazida turibdi.

Kalit so'zlar: ko'rgazmalilik, muvofiqlik, izchillik, tasniflash, ongillik, maxsus, rivojlantiruvchi, nutqiy arsenal, ko'nikma, grammatika, umumlashtirish, tasniflash, tizimlashtirish, xulosalarni shakllantirish, tajriba, sinov, badiiy.

Abstract: The article discusses the need for a child to master the use of words in various forms of speech before entering school, both in the family environment and in preschool educational institutions, in order to express his or her interests and needs. As is known, children's speech arsenal does not possess a sufficient vocabulary to express new concepts, ideas, and feelings acquired at school. The main task facing schools in this regard is to expand students' understanding of the surrounding world, increase their vocabulary, and develop their speech, thinking, and logical reasoning.

Key words: expressiveness, coherence, consistency, classification, awareness, special, developmental, speech arsenal, skill, grammar, generalization, classification, systematization, formation of conclusions, experience, test, artistic.

Аннотация: В статье обсуждается необходимость овладения ребёнком использованием слов в различных формах речи до поступления в школу как в семейной среде, так и в дошкольных образовательных учреждениях для выражения своих интересов и потребностей. Как известно, речевой арсенал детей не обладает достаточным словарным запасом для выражения новых понятий, идей и чувств, усваиваемых в школе. Главная задача, стоящая перед школой в данном отношении, заключается в расширении представлений учащихся об окружающем мире, увеличении их словарного запаса, развитии речи и логического мышления.

Ключевые слова: выразительность, связность, последовательность, классификация, осведомлённость, особый, развивающий, речевой арсенал, навык, грамматика, обобщение, классификация, систематизация, формирование выводов, опыт, тест, художественный.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirish va so'z boyligini oshirish dolzarb pedagogik-psixologik masalalardan biri hisoblanadi. O'quvchilarning lug'at zaxirasining boyligi ularning fikrini aniq ifodalashi, muloqotga kirishishi hamda bilimlarni samarali o'zlashtirishida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning so'z boyligini oshirishga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularni rivojlantirishning samarali usullarini o'rganish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida so'z boyligini oshirishning pedagogik-psixologik muammolari yuzasidan mulohazalar yuritishda D. Nurkeldiyevaning "Tafakkur nutqdan boshlanadi", Z.I. Romanovskayaning "Razvitiye rechi i myshleniya v sisteme obucheniya akademika" ilmiy ishlaridan, shuningdek, J. Musayevning "O'quvchilarni mustaqil fikrlash salohiyatini rivojlantirish" nomli adabiyoti, S. Matchonov va X. G'ulomovalarning "Nutq

madaniyati”, Z. Nishonovanning “Mustaqil fikrlashga o’rgatish” kabi ilmiy tadqiqot materiallaridan keng foydalanildi. Mazkur tadqiqotlarda o’quvchilar nutqini o’stirishda nutq va tafakkur uyg’unligiga erishishning ilmiy-nazariy asoslari, nutq ustida ishlashning hozirgi holati hamda unga qo’yiladigan ilmiy-metodik va didaktik talablar xususida so’z yuritilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O’zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi “Ta’lim to’g’risida”gi O’RQ-637-son¹ Qonunida belgilab qo’yilgan vazifalar hamda O’zbekiston Prezidenti Sh. Mirziyoyevning “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi” mavzusidagi O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24-yilligiga bag’ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruzasi mavzuni yoritishda muhim metodologik asos sifatida xizmat qildi.

O’zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi “Ta’lim to’g’risida”gi O’RQ-637-son² Qonunda bir qator ustuvor vazifalar belgilab berilgan bo’lsa, Prezident nutqida yurt kelajagi va xalq farovonligining yuksalishi hamda qonun ustuvorligini ta’minlash orqali inson manfaatlarini kengaytirish, keyingi avlodga yorug’ kelajak qoldirish masalalari muhim o’rin tutadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Uzluksiz ta’lim tizimida ona tili ta’limi o’quvchilarning o’z fikrini og’zaki va yozma tarzda ifodalash ko’nikmasini rivojlantirish uchun nutqini leksik birliklar bilan boyitish, adabiy va badiiy tilning grammatik shakllarini egallashlariga erishish, gapda so’zlarning grammatik qurilishini o’zlashtirishlarini ta’minlash kabi maqsadlarni ko’zlaydi. Bu maqsadni amalga oshirish uchun maxsus leksik-semantik mashqlar tizimini ishlab chiqish, ta’limning ko’rgazmalilik, muvofiqlik, izchillik, soddadan murakkabga qarab borish, onglilik, rivojlaniruvchilik kabi tamoyillariga amal qilish taqozo etiladi.

Boshlang’ich sinflar ona tili ta’limining bosh vazifasi turli usul va mazmunda tashkil etiladigan mashqlar yordamida o’quvchilarning nutqi hamda tafakkurini rivojlantirishga qaratiladi.

Bola maktabga kelguniga qadar oila muhitida, maktabgacha ta’lim muassasalarida qiziqishlari va ehtiyojlarini ifodalash uchun zarur bo’lgan so’zlarni gap tarkibida turli shakllarda qo’llash namunasini o’zlashtirgan bo’ladi. Lekin bolaning nutqiy arsenalida maktabda o’rganiladigan yangi tushunchalarni, fikrlarni, maktabga kelgan kunidagi hissiyotlarini ifodalashi uchun so’z zaxirasi yetishmaydi. Maktab oldida turgan eng asosiy vazifa o’quvchilarning atrof-olam haqidagi tasavvurlarini kengaytirish asosida o’quvchilarning lug’atini boyitish, nutqi va tafakkurini, mantiqiy fikrlashini o’stirishdir.

Mantiqiy fikrlashning dastlabki usuli tahlildir. Til hodisalarini tahlil qila olish ko’nikmasi maktabgacha davrdanoq shakllana boshlaydi. Boshlang’ich sinflardan boshlab dastur asosida rivojlanib boradi.

Til ta’limida tahlil bilan sintez chambarchas bog’langan bo’lsa-da, mashq matnlari tahlili asosida o’zlashtiriladigan bilimlarni umumlashtirish o’quvchilar uchun ancha qiyinchilik tug’diradi. Sintez ta’lim amaliyotida kam uchraydi. Chunki mantiqiy tahlil, odatda, alohida emas, balki boshqa o’quv-biluv faoliyatining (umumlashtirish, tasniflash, tizimlashtirish, xulosalarni shakllantirish) tarkibiy qismi sifatida amalga oshiriladi. Tahlil va sintezning birlashtirilishi tushunchalarni ta’riflashda asos bo’lib xizmat qiladi.

Savod o’rgatish davrida o’quvchilar “Alifbe” darsligidagi matnlarni o’qishdan oldin rasmlarni kuzatadilar, tasvirlangan narsa, hodisa va holatlar yuzasidan muayyan tasavvurga ega bo’ladilar. So’ng o’qituvchi ularga rasm asosida gap yoki kichik hikoya tuzish topshirig’ini beradi.

Matn mazmuni yuzasidan beriladigan savollar o’quvchilarning mantiqiy tafakkur ko’nikmasini rivojlantiradi, o’qishga bo’lgan diqqati va kuzatuvchanligini oshiradi. Mazmun mohiyatiga ko’ra “Alifbe”dagi matnlar, narsa-predmetlar tasvirlangan rasmlar savod o’rgatish davrida o’quvchilarning nutqini boyitish manbai sanaladi.

Ko’pgina so’zlar nafaqat savod o’rgatish darslarida, balki boshqa predmet darslarida ham takrorlanadi va mustahkamlanadi. Shuning uchun nutq o’stirish mashg’ulotlari o’quvchilar leksikasini boyitishiga ko’ra matematika, tasviriy san’at, mehnat, atrofimizdagi olam kabi boshqa predmet darslari bilan o’zaro bog’liqligi bois so’z va so’z birikmalari miqdorini bir necha marotaba ko’paytirish lozim deb hisoblaymiz. Tajriba-sinov ishlari jarayonida savod o’rgatish davrida bir darsda o’quvchilarning og’zaki nutqiga kiritish belgilangan 3–5 ta so’z o’rniga 6–7 ta so’zni tavsiya qilish ijobiy samara berishi kuzatildi. Bu borada samaradorlikka erishish uchun barcha predmet darslarida takrorlash tizimini ishlab chiqish lozim. Kuzatishlar predmetlararo aloqa 2-yarim yillikda o’quvchilarni ona tilini o’rganishga intensiv tayyorlashga, dasturda ko’zda tutilgan bilimlarni muvaffaqiyatli o’zlashtirishga zamin yaratishini ko’rsatdi.

¹ O’zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi “Ta’lim to’g’risida”gi O’RQ-637-son Qonuni: <https://lex.uz/docs/-5013007>

² O’zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi “Ta’lim to’g’risida”gi O’RQ-637-son Qonuni: <https://lex.uz/docs/-5013007>

O'quvchilar nutqini o'stirishda nutq va tafakkur uyg'unligiga erishishning ilmiy-nazariy asoslari, nutq ustida ishlashning hozirgi holati, unga qo'yiladigan ilmiy-metodik va didaktik talablar muhim o'rin tutadi. Nutq o'stirishda til va tafakkur uyg'unligi uzluksiz ta'lim tizimida til va nutqni farqlab o'rganish, ona tili darslarida nutq hamda ijodiy tafakkur integratsiyasini ta'minlovchi bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish, nutqiy bilim, ko'nikma va malakalarni uzviylik hamda uzluksizlikda, ona tili sathlariaro aloqadorlikda izchil rivojlantirish masalalari muhim ahamiyat kasb etadi.

So'z tilning asosiy birligi bo'lib, u orqali tevarak-atrofimizdagi narsa va hodisalar nomlanadi. "So'z, – deyiladi O'zbek tilining izohli lug'atida, – o'z tovush qobig'iga ega bo'lgan, narsa-hodisalar, jarayonlar, shaxslar, belgi va miqdorlarni, xususiyatlarni, harakat va holatni, aloqa va munosabatlarni nomlash uchun xizmat qiladigan, mustaqil lug'aviy ma'noga ega bo'lgan, shuningdek, turli grammatik ma'no va vazifalarda qo'llanadigan eng muhim til birligidir".

Boshlang'ich sinflarda so'zning fikr ifodasida nutqda tutgan o'rnidan, gapda turli ma'no va vazifalarda qo'llanishidan kelib chiqqan holda so'z ma'nolarini tushuntirish usullari tanlanadi. O'qituvchi ona tili va o'qish darslariga faol nutqqa kiritiladigan, ma'nosi tushuntiriladigan so'zlarning ma'nosini o'quvchilar bilan birga "O'zbek tilining izohli lug'ati" dan topib, so'ng ayrim so'zlarning ma'nosini izohlashni uyga vazifa qilib bersa, jamoa bo'lib ma'noni izohlashga rag'bat uyg'otsa, mustaqil faoliyatga o'rgatish oson kechadi. "Amaliy fazilatlar, odatlar ikki turli yo'l bilan hosil qilinadi: birinchi yo'l – qanoatbaxsh so'zlar, chorlovchi, ilhomlantiruvchi so'zlar yordamida odat hosil qilinadi, malakalar vujudga keltiriladi, odamdagi g'ayrat, kasbga intilish harakatga aylantiriladi", – deb yozgan edi Forobiy.

XULOSA VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi "Ta'lim to'g'risida"gi O'RB-637-son³ Qonunida ham ta'lim sohasidagi davlat siyosatining asosiy prinsiplari sifatida ta'limning uzluksizligi va izchilligi, davlat ta'lim standartlari doirasida ta'lim olish masalalari qayd etilgan bo'lsa-da, kuzatishlar boshlang'ich ta'lim ona tili darslarida o'quvchilarning nutq va tafakkurini rivojlantirish bo'yicha so'z hamda iboralar ustida ishlashning mazmuni va shakllarida uzviylik hamda uzluksizlik ta'minlanmaganligi, leksik-grammatik mashqlar bir tizim sifatida mukammallik kasb etmaganligini ko'rsatdi. Bu hol ona tili darsliklarining savol-topshiriqlarida ham, metodik qo'llanmalarda ham, o'qituvchilar faoliyatida ham ayon bo'lib qoldi.

Ona tilidan didaktik materiallar o'ta darajada kam va mavjudlarining ham mazmunan talab darajasida yaratilgan deb bo'lmaydi. O'qitish usullarining to'g'ri belgilab olinmasligi, ona tilini o'qitishda darslikdagi mashq shartlarinigina bajarish, uning ham nutq o'stirish, mantiqiy tafakkur ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha talab darajasida bajarilmasligi o'quvchilarning tilni amaliy o'zlashtirishlariga salbiy ta'sir etmoqda. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy saviyasining pastligi, boz ustiga darslarga alohida tayyorgarlik ko'rilmasligi tufayli ona tilini o'qitish darajasi jahon standartlari talablariga javob bera olmasligidan ko'z yumib bo'lmaydi.

Kadrlar tayyorlash milliy dasturida ta'lim oluvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashning va ma'rifiy ishlarning samarali shakllari hamda uslublarini ishlab chiqish va joriy etish vazifalari aniq-ravshan belgilab berilganligiga hamda boshlang'ich ta'lim uzluksiz ta'limning keyingi bosqichlari uchun mustahkam zamin yaratishiga qaramasdan, til ta'limida tafakkurni rivojlantiruvchi aqliy faoliyatning analiz-sintez, taqqoslash, aniqlash, umumlashtirish, dalillash va xulosalash kabi usullariga e'tiborsizlik til hamda tafakkur uyg'unligiga erishishning og'riqli nuqtalaridandir. Holbuki, o'quvchilar mazkur usullar yordamida ifodalananayotgan nutqni gaplarga, gaplarni so'zlarga, so'zlarni bo'g'in va tovushlarga ajratadi, bu elementlardan so'z haqida bir butun tasavvurga ega bo'ladi.

Tadqiqot mavzusi yuzasidan olib borilgan tajriba-sinov davrida so'z ma'nosini tushuntirishda quyidagi usullardan foydalanish ijobiy samara berishi kuzatildi:

1. So'z ifodalagan narsa, belgi, harakatni ko'rsatish.
2. Predmet va uning belgisi-harakati ifodalangan rasmni ko'rsatish orqali ularni og'zaki va yozma tavsiflash, tasvirlash.
3. So'zni tarkibiy qismlarga ajratib tahlil qilish.
4. Sinonimlar tanlash.
5. Badiiy matnlar asosida so'z ma'nolarini tushuntirish.
6. Antonimlar yordamida so'z ma'nosini izohlash.
7. Shakli bir xil so'zlar ma'nosini so'z birikmasi tarkibida izohlash.

3 O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi "Ta'lim to'g'risida"gi O'RB-637-son Qonuni: <https://lex.uz/docs/-5013007>

Soʻz maʼnolarini tushuntirish usullari oʻquvchilarning bilim darajasiga, izohlanadigan soʻzning xususiyatiga qarab tanlanadi. Lugʻat ishi soʻz birikmasi, gap, yaʼni grammatik qurshov asosida tashkil etilsa, oʻquvchilar soʻzning maʼnosini oson oʻzlashtirib oladilar. Yangi oʻrganilgan soʻz uning birikmasi tarkibida qanchalik koʻp qoʻllansa, oʻquvchilar uni shunchalik esda saqlab qoladilar va nutqda qoʻllashga qiynalmaydilar.

Tadqiqot yuzasidan takliflar:

1. Oʻqituvchi taʼlimning dastlabki kunlaridanoq oʻqilgan matn, gap tarkibida maʼnosi oʻquvchilarga tushunarsiz boʻlgan soʻzlarni topishga doir topshiriqlar berishi maqsadga muvofiqdir.
2. Oʻqituvchi oʻquvchilarga matnga oid soʻzlarni izohlash usullaridan namunalar koʻrsatishi va shu orqali ularda matn bilan ishlash koʻnikmasini shakllantirishi lozim.
3. Oʻqituvchi tomonidan oʻquvchilarning izlanish olib borishlari uchun izohli lugʻatlar tavsiya qilinishi maqsadga muvofiq boʻladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-apreldagi “Oʻzbekiston Respublikasi Xalq taʼlimi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash toʻgʻrisida”gi PF–5712-sonli Farmoni. QHMMB: 0619/5712/3034-son, 29.04.2019-y.
2. Mirziyoyev Sh.M. “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini taʼminlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi” mavzusidagi Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24-yilligiga bagʻishlangan tantanali marosimdagi maʼruzasi. – T.: Oʻzbekiston, 2017. – 48 b.
3. Oʻzbekiston Respublikasining “Taʼlim toʻgʻrisida”gi Qonuni. // Barkamol avlod – Oʻzbekiston taraqqiyotining poydevori. – T.: Sharq, 1997. – 64 b., 20–29-b.
4. Musayev J. Oʻquvchilarni mustaqil fikrlash salohiyatini rivojlantirish. Monografiya. – T.: Sharq, 2010. – 252 b.
5. Matchonov S., Gulomova X. Nutq madaniyati. // Boshlangʻich taʼlim. 2000. – №1-son. – 8–10-b.
6. Nishonova Z. Mustaqil fikrlashga oʻrgatish. // Boshlangʻich taʼlim. 1999. – №3-son. – 34–35-b.
7. Nurkeldiyeva D. Tafakkur nutqdan boshlanadi. // Boshlangʻich taʼlim. 1999. – №2-son. – 10–11-b.
8. Романовская З.И. Развитие речи и мышления в системе обучения академика. // Начальная школа. 2004. – №8. – 18 с.
9. Qodirova K. Nutq oʻstirishni baholash uslubi. // Sogʻlom avlod uchun. 1998. – №4-son. – 6–7-b.
10. Almamatov T. Adabiy til va nutqiy jarayon. Umumfilologik tadqiqotlar: muammo va yechimlar. – Jizzax, 2011. – 190–192-b.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.